

الزامات و راهکارهای اجرایی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

با تاکید بر بیانات مقام معظم رهبری^(مدظله العالی)

رشید رکابیان^۱ و ناصر پورحسن^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۷/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۱/۱۶

چکیده:

بیانیه یک چشم‌انداز است که به آینده نگاه می‌کند و تصویری ذهنی از آینده ایده‌آل جامعه و آرزوهایی را که جامعه دوست دارد به آن‌ها دست یابد خلق می‌کند. با توجه به اینکه انقلاب اسلامی تولدچهل سالگی خود را جشن گرفت، رهبر معظم انقلاب بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی را در حوزه توصیف انقلاب، ثمره‌ی انقلاب و ماموریت آینده انقلاب را خطاب به جامعه بیان کردند. بنابراین بیانیه گام دوم، نقشه‌ی راه روشنی مبتنی بر امید واقع‌بینانه و خوش‌بینی مومنانه است که در پی انتقال هوشمندانه میراث عظیم انقلاب به نسل جدید در کنار وظیفه‌سازی برای مسئولان و مدیران و مسئولیت‌آفرینی برای جوانان عزیز، رشید و شایسته تلاش می‌کند تا این حرکت عظیم الهی را به تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای ظهور دولت کریمه و ولایت عظمای مهدوی^{عجل الله فرجه} متصل کند. سؤال تحقیق: اجرای عملی بیانیه گام دوم انقلاب به چه الزامات و راهکارهای وابسته است؟ فرضیه تحقیق: اجرای بیانیه گام دوم انقلاب نیاز به الزامات و راهکارهایی دارد اما الزامات اجرایی بیانیه در چند حوزه معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی، غایت‌شناسی و انسان‌شناسی می‌باشد و راهکارهای اجرایی بیانیه عبارتند از سلامت اعتقادی، مدیریت جهادی، نهادسازی بیانیه، اجرای عدالت، جوان‌گرایی، اعتماد به خود، روش تحلیل: توصیفی تحلیلی و روش گردآوری کتابخانه‌ای می‌باشد.

واژگان اصلی:

بیانیه گام دوم انقلاب، مقام معظم رهبری، راهکارها و الزامات

۱. استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه ایت الله بروجردی، لرستان، ایران. (نویسنده مسؤل) jhaghgoo@ut.ac.ir

۲. دانشیار علوم سیاسی دانشگاه ایت الله بروجردی، لرستان، ایران. na.pourhassan@abruo.ac.ir

طرح مسئله

انقلاب کبیر اسلامی ایران در حالی چهلمین سالگرد پیروزی خود را پشت سر گذاشت و قدم به دهه‌ی پنجم حیات خود نهاد که بحران‌های زیادی را گذرانده است؛ که از سوی مقام معظم رهبری بیانیه‌ی گام دوم انقلاب مطرح شد. این بیانیه در واقع پاسخی است به چگونگی شکر نعمت عظیم انقلاب اسلامی و نظام برخاسته از آن. این بیانیه با تبیین متفاوت، در عین نوآوری و خلاقیت، با بهره‌مندی از رویکردی تاریخی و مستند، و با روایتی زیبا و خوش ساخت از اصل انقلاب اسلامی، چالش‌ها، بحران‌ها، عبرت‌ها، دستاوردها و ظرفیت‌ها، با روند پژوهی سیر به سوی تمدن نوین اسلامی و تکیه بر شناخت مزیت‌های کلیدی و الزامات جهش در چله دوم انقلاب، ضمن تجویز راهبردهای اساسی، با تصریح به الزامات درونی و حفظ ساحت بیرونی، نوید بخش تحولات عمیق و گسترده‌ای است. این بیانیه در بهمن ماه ۱۳۹۷ از سوی مقام معظم رهبری در سه چارچوب مطرح شد.

۱. هفت دستاورد کلان جمهوری اسلامی که عبارتند از:

- ۱- برای همه چیز می‌توان طول عمر مفید و تاریخ مصرف فرض کرد، اما شعارهای جهانی این انقلاب دینی از این قاعده مستثنا است چون ویژگی‌هایی مثل آزادی، اخلاق، معنویت، عدالت، استقلال، عزت، عقلانیت، برادری در فطرت بشر است.
- ۲- به نقدها حساسیت مثبت نشان می‌دهد. ولی از ارزش‌هایش فاصله نمی‌گیرد.
- ۳- انعطاف‌پذیر و آماده‌ی تصحیح خطاهای خویش است. اما تجدیدنظرپذیر و اهل انفعال نیست.
- ۴- پس از نظام‌سازی، به رکود و خموشی دچار نشده است. متحجر و در برابر پدیده‌ها و موقعیت‌های نو به نو، فاقد احساس و ادراک نیست.
- ۵- به اصول خود شدت پایبند و به مرزبندی‌های خود با رقیبان و دشمنان به شدت حساس است. مرتکب افراط‌ها و چپ‌روی‌هایی که مایه‌ی ننگ بسیاری از قیام‌ها و جنبش‌ها است، نشده است.
- ۶- این انقلاب از آغاز تا امروز نه بی‌رحم و خون‌ریز بوده و نه منفعل و مردد. در هیچ معرکه‌ای گلوله‌ی اوّل را شلیک نکرده است، ولی پس از حمله‌ی دشمن از خود دفاع کرده و ضربت متقابل

را محکم فرود آورده است.

۷- از مظلومان و مستضعفان دفاع کرده است و با صراحت و شجاعت در برابر زورگویان ایستاده است.

۲. هفت ثمره راهبردی؛ (ثمرات و نتایج گام اول انقلاب):

- ۱- ثبات و امنیت کشور و تمامیت ارضی و حفاظت از مرزها.
- ۲- موتور پیشران کشور در عرصه‌ی علم و فناوری و ایجاد زیرساخت‌های حیاتی و اقتصادی و عمرانی.
- ۳- مشارکت مردمی را در مسائل سیاسی مانند انتخابات، مقابله با فتنه‌های داخلی، حضور در صحنه‌های ملی و استکبار ستیزی به اوج رسانید.
- ۴- بیش سیاسی آحاد مردم و نگاه آنان به مسائل بین المللی را به گونه‌ی شگفت‌آوری ارتقاء داد.
- ۵- کفهی عدالت را در تقسیم امکانات عمومی کشور سنگین کرد.
- ۶- عیار معنویّت و اخلاق را در فضای عمومی جامعه بگونه‌ای چشمگیر افزایش داد.
- ۷- تبدیل شدن به نماد پر ابهت و با شکوه و افتخارآمیز ایستادگی در برابر قلدران و زورگویان.

۳. هفت توصیه ماموریتی؛ (برای گام دوم انقلاب)

- ۱- علم و پژوهش، ۲- معنویّت و اخلاق، ۳- اقتصاد، ۴- عدالت و مبارزه با فساد، ۵- استقلال و آزادی، ۶- عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی با دشمن و ۷- سبک زندگی.
- توصیه سوم که توصیه ماموریتی است به هفت موضوع که به عنوان مانیفست آینده انقلاب است اشاره کردند و توصیه نمودند که رسیدن به این هفت مورد، هدف غایی انقلاب اسلامی ایران است که در پی رسیدن به ایجاد تمدن نوین اسلامی است. براین اساس سؤالی که مطرح است اینکه الزامات و راهکارهای اجرایی هفت توصیه ماموریتی کدامند و چگونه باید این هفت توصیه را برای رسیدن به دولت اسلامی مطلوب عملی کرد؟

پیشینه تحقیق

در مورد بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در طی یکسال گذشته همایش‌ها، نشست‌ها، مقالات و کتاب‌های زیادی برگزار و نوشته شده است که در مورد اجرایی شدن آن و الزامات تحقق آن نگارشی صورت نگرفت به عنوان نمونه چند مورد از کتاب‌ها و مقالات اشاره می‌شود.

۱- برگزاری همایش گام دوم انقلاب پیشران‌ها، چالش‌ها و الزامات تحقق در نیروی هوایی ارتش

در سال ۹۸

۲- نخستین همایش ملی جستارهای پژوهشی با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی و با مشارکت ۱۵ نهاد، ۲۸ آذرماه ۱۳۹۸ در گرگان برگزار شد.

۳- همایش ملی «شهر پایدار و گام دوم انقلاب، چالش‌ها، فرصت‌ها و کاربردها» تلاش برای ایجاد شهری است که با الهام از فرهنگ مردم، آرمان‌ها، پیشینه و هویت مردم باشد.

۴- کتاب بیانیه «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران به مناسبت چهلمین سالگرد انقلاب اسلامی ایران توسط انتشارات انقلاب اسلامی ایران منتشر شده و هم اکنون در اختیار مخاطبان قرار گرفته است.

۵- کتاب «بیانیه گام دوم انقلاب و تمدن نوین اسلامی» برگرفته از مجموعه مقالات و نشست‌های ۶۴ استاد دانشگاه باقرالعلوم و پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی است که برای نخستین بار به همت انتشارات بوستان، چاپ و منتشر شده است.

۶- کتاب بیانیه گام دوم انقلاب نویسنده مقام معظم رهبری، گردآوری احسان طاهرنژاد انتشارات شبنما سال نشر 1398

که بیانیه راگردآوری نمود. (طاهرنژاد، ۱۳۹۸)

۷- کتاب «مبانی قرآنی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی» به قلم حجت الاسلام محسن قرائتی که به تحلیل قرآنی بیانیه پرداخته است. (قرائتی، ۱۳۹۸)

۸- کتاب «روش‌شناسی تفسیر متن به متن در بیانیه رهبر فرزانه انقلاب اسلامی، حضرت امام خامنه‌ای در گام دوم انقلاب اسلامی» توسط سازمان بسیج اساتید کشور منتشر شد. (۱۳۹۸)

همان‌طور که اشاره شد در این تحقیقات اشاره‌ای به الزامات و راهکارهای اجرایی بیانیه گام دوم نشد درحالی که تحقیق پیشرو در پی راهکارهای تحقق عملی و اجرایی بیانیه می‌باشد.

ضرورت بحث

هر تحقیقی ضرورتی رایان می‌کند در واقع پژوهش و تحقیق یکی از محورهای مهمی است که ضامن پیشرفت و توسعه پایدار در هر کشور به‌شمار می‌آید. اگر پژوهشی نشود، دانش بشری افزایش نخواهد یافت و دچار سکون و رکود خواهد شد. براین اساس توصیه ماموریتی بیانیه گام دوم انقلاب برای پیشرفت، اقتدار و قدرت شوربیاان شد که بدنبال ارائه یک نقشه راه روشن برای:

۱. آرزوها و آرمان‌های بزرگ ملت ایران، ۲. مسیر طی شده، ۳. شرایط کنونی، ۴. مسیر پیش‌رو است.

درواقع ضرورت بحث، روشنی رسالت جامعه را در این بیانیه وانمود می‌کند که وظایف آحاد جامعه است کمک کنند که:

جلوگیری از انزوا و بایکوت بیانیه، جلوگیری از تحریف و دیگر نمایی، بسط نظری، رهیافت‌یابی، راهکارجویی و تهیه نقشه اقدام و عمل و ...

۴- چارچوب نظری (تعریف مفاهیم)

۱- مفهوم بیانیه: بیانیه همان مانیفست است و واژه «مانیفست» از زبان فرانسوی (Manifeste) به ایران و زبان فارسی راه یافته است و یک وام واژه از زبان فرانسوی محسوب می‌شود. (میرشکاری، ۱۳۹۳: ۴۵) در انگلیسی به آن «مانیفست» (manifesto) می‌گویند که از زبان ایتالیایی گرفته شده است که خودش از زبان لاتین و واژه «مانیفستوم» (manifestum) گرفته شده بود. (میرشکاری، ۱۳۹۳: ۴۵)

به گفته فرهنگ عمید، مانیفست یک نوشتار است که در آن، یک گروه یا حزب، نظریه سیاسی، اجتماعی، مذهبی، فلسفی، هنری یا ادبی خود را اعلام می‌کنند. (عمید، ۱۳۸۹، ۴۳)

مانیفست^۱ (به فرانسوی) یا بیانیه متنی است که یک شخص یا گروه از آن برای بیان اصول، عقاید و اهداف خود خطاب به مردم استفاده می‌کند. ([www. mizanonline. com](http://www.mizanonline.com)) رسمیت بیانیه‌ها، با توجه به بیان‌کننده آن‌ها و مطالب بیان شده، به دو دسته رسمی و غیررسمی طبقه‌بندی می‌گردد. مانیفست‌ها معمولاً تعیین کننده خط مشی‌ها و اصول و عقاید پیشروان یک سبک یا مکتب به‌شمار می‌آیند.

بیانیه یک چشم انداز است که به آینده نگاه می‌کند و تصویری ذهنی از آینده ایده‌آل جامعه و آرزوهایی را که جامعه دوست دارد به آن‌ها دست یابد خلق می‌کند. براین اساس امروزه کاربرد مانیفست به بیانیه‌های سیاسی محدود نیست و هر شکلی از اظهار آشکار و بیان صریح، با اصطلاح مانیفست توصیف می‌شود. امروزه علاوه بر حوزه‌های سیاسی، اجتماعی و ادبی، برخی از اظهارنامه‌های اقتصادی هم (مثلاً در صنعت حمل و نقل) مانیفست نامیده می‌شوند.

اما چرا سیاست‌مداران بیانیه می‌نویسند؟ هدفشان چیست؟ وقتی مارکس مانیفست کمونیست رامی-نویسد در پی خلق قطعه‌ای ادبی نبود و همانگونه که خود می‌گفت جهان را تفسیر نمی‌کرد تغییرش می‌داد. (وبر، ۱۳۷۱: ۳۴) بعدها طرفدارانش این بیانیه را از نظریه عمل تبدیل کردند. با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی به نظر می‌رسد رهبر معظم انقلاب، در همان اوایل متن، نظریه حاکم

برای تحقق بخش‌های مختلف بیانیه را به اختصار تبیین کرده‌اند. از نگاه ایشان «انقلاب اسلامی پس از نظام سازی، به رکود و خموشی دچار نشده و نمی‌شود و میان جوشش انقلابی و نظم سیاسی و اجتماعی تضاد و ناسازگاری نمی‌بیند، بلکه از نظریه نظام انقلابی تا ابد دفاع می‌کند» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷، بیانیه). با بررسی ادبیات رهبر معظم انقلاب در سال‌های اخیر، به نظر می‌رسد که ایشان کلید حل مشکلات کشور و تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی را «تفکر و عمل انقلابی» در قالب «نظام اسلامی» می‌دانند که نبودن هر یک از این دو، رسیدن به این مقصود را ناممکن می‌سازد. بر این اساس، تدوین نظریه نظام انقلابی، نخستین و مؤثرترین گام در تحقق بندهای گوناگون بیانیه گام دوم محسوب می‌شود.

بیانیه گام دوم درصدد آن است که با ایجاد درنگی در ما، زمینه بازاندیشی در فعالیت‌های انقلاب اسلامی را در دو عرصه فرم و محتوا فراهم آورد. لذا ۱- رساندن جامعه به خودآگاهی تاریخی، ۲- تذکر دستاوردهای گام اول انقلاب برای ایجاد درنگ ناظر به گام دوم، ۳- ارتقاء افق دید جامعه و ۴- فراروی از سطحی‌نگری‌های روزمره و برافروختن شعله‌های جهاد برای پاسخ به نیازهای تاریخی ملت ایران چهار غرض اصلی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی هستند.

۲- گام دوم: گام دوم انقلاب بیانیه‌ای است که از سوی مقام معظم رهبری به مناسبت چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب در تاریخ ۲۲ بهمن ۱۳۹۷ صادر گردیده‌است و در آن برای استمرار راه انقلاب به تبیین دستاوردهای چهار سال گذشته می‌پردازد. در این بیانیه با هدف «جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ» توصیه‌هایی ارائه دادند و در این بیانیه معظم له ملت ایران، به ویژه جوانان را مورد خطاب قرار می‌دهد و به توضیح و روشن کردن مسئله برداشتن «گام دوم» به سوی آرمان‌های انقلاب در ۷ فصل می‌پردازد. (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷، بیانیه)

۵- الزامات و راهکارها تحقق بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی
بیانیه گام دوم که نقشه راه انقلاب اسلامی در چند دهه آینده را ترسیم کرده است، یک مدل استراتژیک و راهبردی متناسب با مقتضیات زندگی، شرایط اقلیمی و فرهنگی جامعه ایرانی به‌شمار می‌آید که باید قطب نمای تصمیمات اجرایی و قانون‌گذاران کشور باشد و همه اجزا و ارکان نظام، سمت و سوی سیاست‌گذاری‌های خود را با آن تطبیق دهند. این بیانیه که از خمیرمایه فرهنگی آمیخته با ارزش‌های دینی و ملی برخوردار است، چنان وزن و جایگاهی دارد که می‌توان گفت اگر رویکردها و سیاست‌های خرد و کلان کشور، ذیل آن تعریف نشوند و نسبتی با آن نداشته باشند،

فاقد وجهت و تأثیرگذاری مطلوب آرمان‌های نظام خواهند بود و بیانیه‌ای مسکوت خواهد ماند؛ درحالی که بیانیه هندسه انقلاب را برای آینده ترسیم کرده است که فرمانده آن را اعلام کرده است و لازم هست در میدان عمل زیردستان آن را عملیاتی کنند براین اساس بیانیه گام دوم انقلاب برای تحقق پیدا کردن، نیاز به الزامات و راهکارهایی دارد که اگر این راهکارها اجرایی و تحقق پیدا کنند انقلاب اسلامی به هدف خود که رسیدن به ایرانی متمدن و مقتدر، و مرحله نهائی جامعه بین الملل اسلامی می‌رسد. گرچه راهکارها و الزامات متعددی در این مقاله ابتدا به الزامات پرداخته می‌شود سپس به مهمترین راهکارها پرداخته می‌شود.

۱-۵- الزامات اجرایی بیانیه گام دوم انقلاب

الزامات بیانیه گام دوم انقلاب را در پنج حوزه هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی، انسان‌شناسی، روش‌شناسی و غایت‌شناسی می‌توان تحلیل کرد.

۱- هستی‌شناسی: از لحاظ لغوی، هستی‌شناسی^۱، عبارت است از علم یا فلسفه شناخت هستی (های، ۱۳۸۵: ۱۰۶). هستی‌شناسی معطوف است به ادعاها یا فرض‌های رهیافتی خاص در پژوهش اجتماعی درباره ماهیت اجتماعی یا سیاسی، ادعاهایی درباره اینکه چه چیزی وجود دارد، آن چیز شبیه چیست، از چه اجزایی تشکیل شده است و این اجزا چه ارتباط یا اندرکنشی با یکدیگر دارند (Blaikie, 1993: p 6). موضوع هستی‌شناسی پاسخ به این سؤال مهم می‌باشد که گستره عمل سیاسی تا به کجاست؟

در رویکرد اسلامی، هستی دارای دو بعد دنیا/آخرت بوده و عمل فردی دارای آثاری دنیوی و اخروی به صورت همزمان است. مسئله ثواب و عقاب در این رویکرد جایگاهی ویژه دارد و شاخص آن هم از طرف خالق هستی تحت منشوری ویژه و توسط فرستاده‌ای مخصوص به بشر اعلام شده است. نتیجه اتخاذ چنین رویکردی، شکل‌گیری نوعی علم سیاست است که از اداره مطلوب امور دنیوی در ارتباط با اصول و گزاره‌های هنجاری سخن می‌گوید. «هنجاری شدن» علم سیاست، محصول انتخاب این رویکرد است. بر این اساس مشخص می‌شود که علم سیاست از حیث هستی‌شناسی در میانه پیوستاری از «نگرش تک بعدی» تا «نگرش دو بعدی» سیر می‌نماید (خسروپناه و پناهی آزاد، ۱۳۸۹: ۷۸)

از الزامات مبانی هستی‌شناسی گام دوم انقلاب اسلامی اعتقاد راسخ و قلبی دولت مردان به تشکیل و توانایی دولت اسلامی در حل مشکلات است. یاب‌ه عبارتی نفی ضروری سکولاریزم از حوزه دین

و علم است. اعتقاد به اینکه تجربه حکومت دینی برای ایجاد تمدن وجود داشته و می‌تواند تمدن‌ساز باشد. بر این اساس مستند به تجربه حکومت اسلامی در عصر نبوی و علوی، می‌توان چنین اظهار داشت که رهاسازی سیاست از قید و بند سکولاریزم، گام نخست برای ورود به عرصه سیاست مطلوب در حوزه اسلامی به‌شمار می‌آید (درخشه، ۱۳۸۶: ۱۳۷-۱۸۰). به همین دلیل دریانیه گام دوم رهبر معظم انقلاب می‌فرماید: تنها انقلابی است که یک چله‌ی پُرافتخار را بدون خیانت به آرمان‌هایش پشت سر نهاده و در برابر همه‌ی وسوسه‌هایی که غیر قابل مقاومت به نظر می‌رسیدند، از کرامت خود و اصالت شعارهایش صیانت کرده و اینک وارد دوّمین مرحله‌ی خودسازی و جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی شده است. (بیانیه گام دوم) بر این اساس اعتقاد به این کلام و بیانیه در بین آحاد جامعه و مدیران باید وجود داشته باشد.

۲- معرفت‌شناسی: معرفت‌شناسی ۲ نظریه‌ای درباره چگونگی کسب معرفت توسط انسان در مورد جهان اطراف خود است و نیز اینکه چگونه ما به این معرفت دست یافته‌ایم. اهمیت معرفت‌شناسی به آن است که مبنایی فلسفی برای مشخص نمودن معرفت‌های ممکن و معیارهایی برای ارزیابی دانش معتبر در اختیار محققان و دانش پژوهان قرار می‌دهد (Crotty, 1998: p 8).

از الزامات مبانی معرفت‌شناسی جهت عملی کردن گام دوم انقلاب اسلامی نگاه ابزاری مسؤولان به قدرت است. آن‌ها باید قدرت را برای خدمت کردن به مردم بدانند. وقتی چنین نگاهی وجود داشته باشد اعتماد اجتماعی ایجاد می‌شود و رابطه همگرایی بین قدرت و جامعه ایجاد می‌شود. مدیران اگر قدرت را متعلق به خداوند دانستند دلسوزانه در پی اجرای وظایف محوله می‌روند. حضرت امام بکارگیری قدرت معنوی و متافیزیکی و استعانت از «نصر الهی» را رمز موفقیت انقلاب و پیروزی بر قدرت‌های بزرگ مادی معرفی می‌کند. لذا مفهوم قدرت در دستگاه اندیشه امام راحل، ابزاری بود؛ به همین دلیل آشکارا در سیاق عبارات ذیل که از ایشان به یادگار مانده قابل رؤیت است: «آن قوت روح و قوت ایمان بود که شما را غلبه داد بر جنود شیطانی، بر طاغوت.» (امام خمینی، ۱۳۸۵، ۷: ۲۵۶) و فرمود «قدرت ایمان غلبه کرد بر این قدرت‌ها» (امام خمینی، ۱۳۸۵، ۵: ۱۵۵) مقام معظم رهبری می‌فرماید: قدرت فی نفسه یک وسیله است؛ نه می‌شود گفت فی نفسه بد است، نه می‌شود گفت فی نفسه خوب است. بسته به آن است که در اختیار کی باشد؟ برای چه هدفی به کار برود. (بیانات در دیدار با فرماندهان و مسئولان سپاه پاسداران، ۲۲ / ۸ / ۱۳۷۸). همچنین در مورد بی‌ارزشی قدرت بودن، امیرالمؤمنین به ابن عباس فرمود «برای من این

حکومت به قدر این کفش بی ارزش و صله خورده ارزش ندارد؛ مگر این که بتوانم حقّی را احقاق کنم، حقّی را به صاحب حق برسانم یا باطلی را بمیرانم!» (نهج البلاغه، خ ۳۳) این، منطق امیرالمؤمنین است. «یعنی سلطنت و حکومت و قدرت و حکمرانی و این چیزها برای امیرالمؤمنین ارزشی ندارد، اینها دنیا است. آنچه برای او ارزش دارد خدمت به آحاد مردم است» (بیانات در جمع اعضای هیئت دولت در ماه مبارک رمضان ۳۰ / ۹ / ۱۳۷۹). لذا قدرت باید بتواند تفکرات الهی و اسلامی داشته باشد.

۳- مبانی انسان شناسی: از منظر قرآن، انسان حقیقی کسی است که در محدوده حیات حیوانی و طبیعی نایستد؛ حتی انسانیت خویش را تنها به نطق یا تفکر محدود نکند، بلکه باید حیات الهی، جاودانی، تاله و خداخواهی فطری را به فعلیت برساند و همچنان در سیر بی انتهای تاله گام بردارد و مراحل تکامل انسان را تا مقام خلافت و مظهریت اسمای حسنی الهی و تخلّق به اخلاق الله ببیند (جوادی آملی، ۱۳۸۷: ۲۳۵) در این تعریف، حیات انسان با باقی جانوران متفاوت می شود. الزامات انسان شناسی اجرای گام دوم انقلاب پذیرش ولایت امر و تبعیت از دستورات اوست که باعث اقتدار انقلاب اسلامی می شود. هدف از آفرینش انسان و بعثت انبیا از دیدگاه اسلام، «تکامل انسان» در همه ابعاد مادی و معنوی او، البته با تقدم ابعاد معنوی است. بر این اساس، می توان ادعا کرد، هدف غایی و مطلوب پیشرفت سیاسی در دیدگاه اسلام،

سیر پیشرفت انسان و رسیدن به کمال واقعی که همان قرب الهی است، در سایه ولایت پذیری محقق می شود. کرامت انسان نیز با پذیرش ولایت و سرپرستی افرادی که در مسیر غیر حق قرار دارند، در تضاد است. امام صادق علیه السلام در این زمینه می فرماید: «دین ندارد کسی که با غیر امام عادل یا با اطاعت از ظالم دستورهای الهی را انجام می دهد» (مجلسی، ۱۳۶۳، ۵۳: ۶۳۲) این روایت بیانگر آن است که تدین به دین الهی بدون پذیرفتن ولایت افراد منصوب خداوند معنا ندارد. از امام سجّاد علیه السلام نقل شده است که «طاعه و لاه الامر تمام العز؛ ولایت پذیری از اولیاء الهی تمام عزت است» (محمدی شهری، ۱۳۷۹، ۱: ۳۳۱)؛ اهمیت ولایت و ضرورت پیروی از اولیاء الهی، به دلیل همراهی و لزومی است که این تبعیت در فرمانبرداری از پروردگار دارد؛ به عبارت دیگر، ولایت، منصبی است الهی و از سوی پروردگار به هر آنکس که خود صالح و شایسته بداند عطا می فرماید؛ لذا اطاعت از ولایت، تبعیت از خداست و نافرمانی از حجت الهی، نافرمانی از خداست. ولایت در زمان رسول خدا با پیامبر و در زمان حضرات ائمه علیهم السلام با ائمه علیهم السلام تحقق یافت و در زمان غیبت امام معصوم علیهم السلام با نایبان عام

آن حضرت است که از سوی حجت‌الهی، حجت‌برخلق باشند.

۴- غایت‌شناسی: منظور از «غایت» هدف نهایی و جامعی است که تمامی اهداف خرد و میانه بازیگران با توجه به آن تعریف می‌شوند (التهانوی، ۱۹۹۶: ۷۶). غایت بیانیه گام دوم اتصال به حکومت جهانی حضرت مهدی عجل‌الله‌فرجه است و این در صورتی تحقق پیدامی‌کننده حکومت اسلامی تمدن جهانی اسلام را ترسیم و عملی‌کند. لذا در غایت‌شناسی حکومت باید گفت غایت اصلی حکومت اسلامی در اندیشه اسلام وصول به سعادت، کمال و رستگاری در زندگی دنیوی و حیات اخروی است، اما برای نیل به این هدف، علل و عوامل متعددی می‌توانند مؤثر باشند؛ چراکه سعادت گوهر گرانبها و ارزشمندی است که با تحمل رنج‌ها به دست می‌آید نه اینکه به صورت دفعی و ناگهانی حاصل شود.

لازمه رسیدن به این غایت، برون رفت از مرحله تحیر و سرگردانی است که از نگاه امام قدس سره انبیای الهی در رسالت اجتماعی خود بدان توجه و آفری داشتند؛ زیرا انسان تا از مرحله تردید خارج نگردد، به مقام توحید بار نمی‌یابد: «همه دعوت انبیا این بوده است که مردم را از این سرگردانی که دارند - هر که یک طرف می‌رود و هر که یک مقصدی دارد - این مردم را از اینجا دعوت کنند و راه را نشانان بدهد که این راه است ...» (امام خمینی، ۱۳۸۵، ۱۲، ۵۰۶).

امام راحل تشکیل دولت اسلامی را ادامه کار انبیا و ائمه اطهار علیهم‌السلام می‌داند. ایشان معتقد بود که برنامه چنین حکومتی باید در راستای رساندن جامعه بشری به قرب الهی و سعادت تنظیم گردد. ایشان با دو دلیل، اندیشه‌اش را در اثر گران سنگ ولایت فقیه به اثبات می‌رساند: یکی، تشبیه و تداوم بخشی مسیر انبیا و ائمه به واسطه علمای دینی؛ به این معنا که آنان، همانند او یا ورثه انبیا هستند. (امام خمینی، ۱۳۷۷، ۸۷) و دلیل مهم‌تر اینکه حاکمیت برای انبیا و ائمه یک مقام نیست، بلکه وظیفه و مسئولیت است که این مسئولیت از جانب معصوم علیهم‌السلام به علما تسری پیدا می‌کند و آنان باید این رسالت و مسئولیت خطیر را بر عهده گیرند و مردم را به چنین غایتی رهنمون سازند.

براین اساس یکی از الزامات تحقق بیانیه گام دوم که در فرجام‌شناسی یا غایت‌شناسی به آن اشاره شد پذیرش قلبی حکومت ولایت فقیه می‌باشد و اینکه این اعتقاد وجود داشته باشد که این حکومت مسیر تمدن نوین اسلامی را طی می‌کند. باید مدیران به این اعتقاد داشته باشند که از نظریه‌ی نظام انقلابی تا ابد دفاع می‌کنند که غایت آن رسیدن به حکومت جهانی حضرت مهدی عجل‌الله‌فرجه است.

۵- روش شناسی سیاسی: در این بحث منظور ما از روش شناسی، ابزارهایی است که به واسطه آن-ها درباره شیوه‌های مناسب برای واقعیت بخشیدن به توانایی تحصیل شناخت درباره آنچه وجود دارد، می‌اندیشیم (های، ۱۳۸۵: ۱۰۹). روش ۳ در این تلقی به معنای شیوه‌های اتخاذ شده از سوی کارگزاران یا جامعه یا نهادهای مختلف اجتماعی برای نیل به اهداف تعریف شده برای سیاست می‌باشد.

در روش شناسی روش اخلاقی مهم‌ترین ابزار برای بیانیه گام دوم انقلاب است در روش اخلاقی همان گونه که مقام معظم رهبری مکرر بر آن تاکید دارند برای مدیران و مسئولان ضرورت حتمی است. این روش در واقع از مبانی نظریه توانمند سازی و سعادت طلبانه در حوزه معرفت شناسی ناشی شده است. به این صورت که ذات اخلاقیات و همچنین اصول اخلاقی و رعایت آن دارای اصالت است و هم اهداف و هم ابزار و وسایل سیاسی بایستی مورد تأیید حوزه اخلاق قرار گیرند (مطهری، ۱۳۷۰: ۸۹) مقام معظم رهبری معنویت گرایی و اخلاق را از معجزات انقلاب دانستند لذا اخلاقیات باید در بدنه سیستم سیاسی نفوذ پیدا کند تا از فساد اداری جلوگیری شود. «عیار معنویت و اخلاق را در فضای عمومی جامعه بگونه‌ای چشمگیر افزایش داد. ... و این معجزه‌ای دیگر از انقلاب و نظام اسلامی فعال و پیشرو است.» (بیانیه گام دوم انقلاب) لذا یکی از ویژگی‌های لازم برای یک انقلابی مسلمان، بی‌تردید "تقوای دینی و سیاسی" است. آیات بسیاری از قرآن کریم بر لزوم رعایت تقوی الهی تأکید می‌کنند که مقام معظم رهبری نیز با الهام از آن آیات، تقوای دینی و سیاسی را یکی از شاخصه‌های مهم یک فرد انقلابی می‌داند. معظم له تقوای سیاسی را نیز یکی از مهم‌ترین موارد تقوا می‌داند، و این ویژگی را چنین توضیح دادند:

«یک تقوای فردی داریم که من و شما از گناه پرهیز کنیم، خودمان را حفظ کنیم خودمان را از آتش دوزخ الهی، از آتش غضب الهی دور کنیم؛ این تقوای فردی است تقوای اجتماعی - تقوای اسلامی مربوط به اجتماع - این است که در راه تحقق این چیزهایی که اسلام از ما مطالبه کرده است، تلاش کنیم.» (بیانات رهبری در حرم امام خمینی ۱۴/۰۳/۱۳۹۵)

ایشان تلاش برای تحقق مطالبات و آرمان‌های اسلامی چون عدالت اجتماعی، حمایت از محرومین و مظلومین، مقابله با ظالم و مستکبر را تکلیف دینی و تقوای الهی می‌دانند و اضافه می‌کنند:

«تقوای سیاسی یعنی انسان از لغزشگاه‌هایی که دشمن می‌تواند از آن استفاده کند، پرهیز بکند.» (بیانات رهبری در حرم امام خمینی ۱۴/۰۳/۱۳۹۵)

معظم له می‌فرماید:

«تقوای سیاسی؛ یعنی هر کس که در کار سیاست است، سعی کند با مسائل سیاسی صادقانه و دردمندانه و از روی دلسوزی برخورد کند» (۱۳۸۱/۰۵/۰۵) بیانات در دیدار اعضای ستادهای نماز جمعه)

رهبر انقلاب افزودند: «اگر تقوای دینی حاصل شد، تقوای سیاسی نیز حاصل خواهد بود و انسان را در لغزشگاه‌های سیاسی و مسئولیتی حفظ خواهد کرد» (بیانات در دیدار با مردم در حرم امام خمینی ۹۵/۰۳/۱۴)

۲-۵- راهکارهای اجرایی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

راهکارهای اجرایی بیانیه بسیار زیادند هر مدیر و کارگزاری و آحاد جامعه در برابر بیانیه مسئولند؛ ایران قوی، مقتدر و باصلابت نیاز به احساس مسئولیت همه دارد. برای اساس بیانیه باید اجرایی شود و مهمترین راهکارهای اجرایی آن عبارتند از:

۱- سلامت اعتقادی و اخلاقی مسئولان کشور

سلامت اعتقادی و اخلاقی مسئولان کشور از مهم‌ترین عوامل تحقق بیانیه گام دوم انقلاب است. چراکه تصمیم‌گیر باید به کارش اعتقاد داشته باشد؛ چرا که مبدأ و منشأ هر تصمیم انسان است و علت فاعلی آن همانا ایمان و اعتقاد انسانی است. در هر مکتبی، این علت و شکل تصمیم بسته به ارزش‌های اعتقادی و مکتبی است (جوادی آملی، ۱۳۸۷: ۴۵). لذا مدیر اسلامی بنابر ساختار اعتقادی و ارزش ذهن خویش به سوی استعانت از خداوند برای فائق آمدن بر متغیرهای محیطی غیرقابل کنترل با تصمیم خود متمایل است. در بیان مقام معظم رهبری سلامت اعتقادی و اخلاقی: یعنی «حفظ طهارت و تقواست. حفظ پاکیزگی در عمل است. اجتناب از هرگونه خدای ناکرده اختلاط با اهداف غیرمشروع یا اهداف غیرمقبول و غیراخلاقی و دوری از فساد، رعایت ارزش‌های اسلامی و ... در همین زمینه مقام معظم رهبری درباره مدیری که چنین اوصافی داشته باشد می‌فرماید: مدیر خوب، مدیری است که هر کاری را به عهده می‌گیرد، با رعایت اصول اخلاقی صحیح، انجام دهد» (بیانات در حکم تنفیض ریاست جمهوری ۱۳۷۲) و می‌فرماید «فساد مدیران و مسئولان ریشه فساد ملت‌ها، ریشه ذلیل و برده و نوک‌رصف شدن ملت‌ها، ریشه از بین رفتن اصالت‌ها و ارزش‌ها، عامل تسلط قدرت‌های شیطانی بر ملت‌ها، و عامل رخت بر بستن ایمان از جوامع است» (بیانات در دیدار با مسئولان ۱۳۶۹) لذا سلامت اعتقادی مدیران در تصمیم‌گیری خیلی

مهم است یعنی اینکه اعتقاد به وعده الهی بر موفقیّت در درون انسان ریشه دوانده باشد. مقوله سلامت اعتقادی و اخلاقی مسئولان کشور دارای ویژگی‌های است که شامل: ۱- سلامت اعتقادات ۲- پابندی به اصول و ارزش‌های انقلاب اسلامی ۳- نگاه قلبی و گرایش قلبی، بر مسئله اعتماد به وعده‌های الهی، ۴- سلامت اخلاقی و ایمان نصرت‌های الهی (افتخاری، ۱۳۹۲: ۴۱) ۵- توکل به خدا، ۶- شجاعت اقدام و عمل ۷- امیدواری به آینده. ۸- نترسیدن از دشمن و تسلیم نشدن در برابر او. (رکابیان، ۱۳۹۸، ۷۸)

۲- مدیریت جهادی و انقلابی

کلمه «جهاد» در این بیانیه ۲۰ بار تکرار شده است، به همین دلیل کار کردن با روحیه جهادی و انقلابی با کار کردن با روحیه اداری متفاوت است. لذا نخستین دستوری که در این نامه بیان شده است مدیریت جهادی است و برای اینکه کاری خوب پیش برود باید به صورت جهادی عمل کرد. کار جهادی به دلیل اینکه هم خودش مطلوب است و هم اینکه نیت خدایی دارد به پیروزی می‌رسد، در واقع کار جهادی هم حسن فعلی و هم حسن فاعلی دارد.

مدیریت جهادی و انقلابی عبارت است از همان مدیریت اسلامی به صورت تام و کامل است که رسالت آن تغییر مبانی مدیریت غربی و جایگزینی مبانی اسلامی است. (کاوسی، حسین زادگان، ۱۳۸۹: ۷۸) یا به معنای خدمتگزاری، پاسخگویی، شفافیت و تکیه بر علم است (خواجه سروری، ۱۳۸۹: ۲۱) رهبر معظم انقلاب مدیریت جهادی را عبارت می‌داند از کار و تلاش بانیت الهی مبتنی بر علم و درایت. (بیانات ۱۳۹۲/۱۱/۲۲) ویژگی‌های مدیریت جهادی الهی بودن آن، عملکرد انقلابی، سرعت، قاطعیت، اخلاقی بودن، اعتماد به نفس، متأثر نبودن از مصلحت‌های گوناگون، انتقادپذیری، بکارگیری نیروهای کارآمد و لایق است. رهبر معظم انقلاب اسلامی می‌فرماید «ما هر جا یک مدیریت انقلابی فعال و پرتحرک داشتیم کارها پیش رفته است و هر جا مدیریت‌های غیرانقلابی و بی‌تحرک داشتیم کارها متوقف مانده یا انحراف پیدا کرده‌اند». (بیانات در اجتماع مردم ۱/ ۱/ ۹۶) لذا مدیریت جهادی معطوف به همه‌ی عرصه‌های انقلاب در سطوح ملی و سیاست خارجی است. اعتماد به نفس، تلاش همه جانبه و خستگی ناپذیری ملت ایران باعث استمرار انقلاب، حفظ استقلال و پیشرفت کشور در عرصه‌های مختلف گردید. هم چنین ایشان در رابطه با کار جهادی می‌فرمایند: کار جهادی و روحیه‌ی جهادی رادر همه‌ی عرصه‌های گوناگون فعالیت‌ها سرلوحه قرار بدهید. کار جهادی ضد تبلی است؛ ضد بی تفاوتی است؛ ضد امروز را به فردا انداختن است

کارادر همه عرصه‌ها جهادی دنبال کنید» (بیانات ۹۸/۷/۱۰) و می‌فرماید «مدیریت جهادی، هویت ما، آینده ما و ترسیم‌کننده سرنوشت کشور است» (بیانات در دیدار کارگران ۹۳/۲/۱۰) لذا با روحیه جهادی و انقلابی است که در راهبرد مقاومت فعال، خودباوری، خداباوری، ولایت‌پذیری، پرکاری، تحول‌آفرینی، سخت‌کوشی، سرعت عمل در کارها، مشارکت‌پذیری، نهادینه کردن اخلاق در محیط زندگی و کار، تعمیق معنویت و بصیرت نافذ معنا و مفهوم پیدا می‌کند و پس از آن است که کارآمدی دین برای ماندگاری نظام اسلامی محقق می‌شود و همین مدیریت، تحقق‌الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت را کلید می‌زند به همین دلیل می‌فرماید «نتیجه مدیریت جهادی، پیشرفت اقتصادی، فرهنگی و رشد و تعالی و ارتقا و عدم حقارت کشور است». (بیانات در دیدار کارگران ۹۳/۲/۱۰)

می‌فرماید: «این را همه بدانند که ما جز با کار جهادی و کار انقلابی نخواهیم توانست این کشور را به سامان برسانیم» (۹۶/ ۲/ ۱۰) و باز فرمودند که «اگر مدیریت در بخش‌های مختلف کشور انقلابی باشد همه مشکلات کشور حل خواهد شد و ما مشکل غیرقابل حلی در کشور نداریم» (بیانات در اجتماع مردم در مشهد ۹۶/۱/۱) و می‌فرمایند: «در اداره کشور باید مدیریت جهادی حاکم باشد تا بتوان از مشکلات کشور عبور کرد و به پیش رفت» (بیانات در اجتماع مردم در مشهد ۹۶/۱/۱) همانطور که در بیانیه به این امر اشاره کردند «مدیریت‌های جهادی الهام‌گرفته از ایمان اسلامی و اعتقاد به اصل «ما می‌توانیم» که امام بزرگوار به همه‌ی ما آموخت، ایران را به عزت و پیشرفت در همه‌ی عرصه‌ها رسانید» (بیانیه گام دوم انقلاب) پس از این بعدم بامدیریت جهادی و انقلابی می‌توان به اهداف گام دوم رسید. البته مدیریت انقلابی / جهادی تجربه‌ای متراکم و کارآمد است که دست کم سه امر مردمی، انقلابی و جهادی را در درون خود تجلی داده و می‌پروراند.

۳- اعتقاد به خود (مامی توانیم)

اعتقاد به مامی توانیم یعنی اینکه مستقل و آزاد باشیم و این باور در وجودمان باشد که چشم انداز آینده خود را خودمان رقم می‌زنیم و وابسته به کسی نباشیم که او برایمان تصمیم بگیرد چرا که اساس همه شکست‌ها و پیروزی‌ها از خود آدم شروع می‌شود. انسان اساس پیروزی و اساس شکست است. باور انسان اساس تمام امور است. حضرت امام می‌فرماید: اگر افکار تان و باور تان این باشد که ما می‌توانیم مستقل باشیم و وابسته به غیر نباشیم، خواهید توانست. (امام خمینی؛ ۱۴، ۳۰۶)

حضرت امام با تذکر این نکته که تبلیغات قدرته‌ها در مورد ناتوانی ملت‌ها به جهت استعمار آنان

است، غریزدگان را عامل تباهی و عقب ماندگی کشورها می‌دانند و می‌فرمایند: هر کاری را که انسان باورش این است که ضعیف است نسبت به آن کار، نمی‌تواند آن کار را انجام بدهد و هر کشوری که اعتقادش این باشد که نمی‌تواند خودش صنعتی را ایجاد کند این ملت محکوم به این است که تا آخر نتواند. (امام خمینی؛ ۱۴: ۳۰۷)

از منظر ایشان تا این باور هست، نمی‌توان کاری انجام داد پس اول باید این باور بوجود بیاید که ما هم انسانیم، قدرت تفکر داریم. یک ملت وقتی که یک مطلب را باور کرد که می‌تواند انجام بدهد، انجام خواهد داد. اساس، باور این دو مطلب است؛ باور ضعف و سستی و ناتوانی و باور قدرت و قوه و توانایی. بنابراین استقلال و رهایی از وابستگی در گرو خودباوری ملت‌هاست. (امام خمینی؛ ۱۴: ۳۰۸-۳۰۹). قرآن کریم می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ» [مائده/۵۱] ای کسانی که ایمان آورده‌اید، یهود و نصاری را دوستان خود مگیرید؛ بعضی از آنان دوست بعضی دیگرند و هر کس از شما آن‌ها را به دوستی بگیرد، از آنان خواهد بود». همانطور که مقام معظم رهبری در بیانیه بحث چشم انداز آینده را در بنده ۵ و ۶ استقلال، آزادی و عزت را منوط به تفکر مامی‌توانیم می‌داند. و می‌فرماید: یک آرمان دیگر عبارت است از آرمان اعتماد به نفس؛ یعنی همین «ما می‌توانیم» که در حرف‌های شماها هم بود؛ این یک آرمان است. بایستی دنبال تفکر اعتماد به نفس ملی و اعتقاد به قدرت و توانایی ملی [بود] و به عنوان یک آرمان حتماً باید تعقیب بشود. البته تعقیب آرمان‌ها یک لوازمی- دارد که باید به آن لوازم عمل بشود. (بیانات در دیدار با دانشجویان ۲۰/۴/۱۳۹۴) اعتقاد به مامی-توانیم اگر در میان مدیران جامعه زنده شد در جامعه هم تاثیرگذار خواهد بود. معظم له به این موضوع اشاره می‌کند: در باور به خود - اعتماد به نفس - امام به مردم ایران «ما می‌توانیم» را تعلیم داد. امام قبل از آنکه «ما می‌توانیم» را به مردم ایران تلقین کند و تعلیم دهد، «ما می‌توانیم» را در وجود خود زنده کرد. (بیانات رهبر در سالگرد رحلت امام ۱۴/۳/۱۳۹۲)

۴- جوان‌گرایی مدیریت

یکی از منابع قدرت کشور که انقلاب و توان سیاسی کشور را در همه‌ی عرصه‌های پرافتخار گذشته حمایت کرده‌است قشر عظیم جوانان می‌باشند. پیروزی در جنگ هشت ساله، دستاوردهای بزرگ علمی و حضور فعال در انتخابات و راهپیمایی‌های سرنوشت‌ساز، مرهون مجاهدت جوانان سلحشوری است که همواره مورد توجه مقام معام رهبری بوده است. ایشان در این زمینه می‌

فرماید:

«مهم‌ترین ظرفیت امیدبخش کشور، نیروی انسانی مستعد و کارآمد با زیربنای عمیق و اصیل ایمانی و دینی است. جمعیت جوان زیر ۴۰ سال که بخش مهمی از آن نتیجه‌ی موج جمعیتی ایجاد شده در دهه ۶۰ است، فرصت ارزشمندی برای کشور است. ۳۶ میلیون نفر در سنین میانه ۱۵ و ۴۰ سالگی و نزدیک ۱۴ میلیون دارای تحصیلات عالی، رتبه دوم جهان در دانش آموختگان علوم و مهندسی، انبوه جوانانی که با روحیه‌ی انقلابی رشد کرده و آماده‌ی تلاش جهادی برای کشورند، و جمع چشم‌گیر جوانان محقق و اندیشمندی که به آفرینش‌های علمی و فرهنگی و صنعتی و غیره اشتغال دارند؛ اینها ثروت عظیمی برای کشور است که هیچ اندوخته‌ی مادی با آن مقایسه نمی‌تواند شد.» (بیانات در دیدار با مردم ۹۷/۱۱/۲۲)

ایشان می‌فرمایند «نیروهای جوان به عنوان پیشران و لکوموتیو حرکت عمومی کشور می‌توانند در تحقق آرمان‌ها نقش مهمی داشته باشند (بیانات در دیدار با مردم ۱۳۹۷/۸/۷) بنابراین با ورود انقلاب اسلامی به دهه پنجم عمر پر برکت خود اقتضائاتی را به همراه دارد که بدون توجه به آن نمی‌توان در حرکت مسیر تحقق آرمان‌های انقلاب موفق بود و یکی از مهم‌ترین اقتضاء آن را باید در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی جستجو کرد که حکیم انقلاب اسلامی در آن بر «عظمت نقش نیروی جوان متعهد» در پیشبرد گام‌های انقلاب اسلامی تاکید ورزیده و ایشان را محور تحولات دهه‌های آتی پیش روی کشور دانسته‌اند. البته به فرموده ایشان «نه هر جوانی؛ جوانی که احساس تعهد کند، احساس مسئولیت کند.» (بیانات در دیدار با مردم ۱۳۹۷/۸/۷)

معظم‌له به موضوع راهکارهای عملی تحقق نقش آفرینی جوانان پرداخته و در نهایت می‌فرمایند: «نتیجه‌ی این‌ها چه می‌شود؟ اینجا من این جور یادداشت کرده‌ام که سرانجام [این‌ها]، کشاندن نسل جوان متعهد به عرصه‌ی مدیریت کشور [است]، ورود در عرصه‌ی مدیریت برای نسل جوان از این راه‌ها اتفاق می‌افتد و طبعاً اگر نسل جوان وارد عرصه‌ی مدیریت شد، و مدیران ارشد نظام از جمله‌ی جوان‌های متعهد [شدند] - که من گفتم جوان‌های متعهد حزب الهی، یعنی واقعاً باید حزب الهی باشند؛ به معنای درست کلمه‌ی حزب الهی - آن وقت آن حرکت عمومی کشور طبعاً استمرار پیدا می‌کند، سرعت پیدا می‌کند و انجام می‌گیرد.» (بیانات در جمع دانشجویان ۹۸/۳/۱)

اهمیت و ضرورت جوان‌گرایی در مدیریت کشور به دلایل متعددی از سوی معظم‌له بیان شده است:

۱. جوانی حرف‌های نو برای تحول دارد (بیانات رهبری ۸۱/۸/۱۳)

۲. جوانی پیشران حرکت انقلاب است (بیانات رهبری ۹۵/۹/۳)
۳. توانا در پیشبرد اهداف هستند (بیانات در دیدار دانشجوین ۷۷/۲/۷)
۴. توانا در حل مشکلات کشور هستند (بیانات در دیدار با مردم ۹۵/۸/۱۲)
۵. اثبات استعدادها و توانایی در عمل (بیانات در دیدار با مسئولان ۸۷/۱۱/۲۷)
۶. در برابر دشمنان ایستاده و مقاومت (بیانات رهبری در دیدار با مردم ۸۱/۱۱/۱۷)

۵- نهادینه سازی بیانیه

به نظر، مهمترین راهکار اجرایی بیانیه گام دوم این است که بیانیه نهادینه شود یعنی اینکه با جلسات فرمی و برنامه‌های فرمی نتیجه‌ای حاصل نمی‌شود. باید طرح‌ریزی کرد و طرح‌ها را عملیاتی کرد؛ در اینکه گام دوم، یک انقلاب است شکی نیست ولی تفکر غالب آن است که با آن به شکل یک رفرم عمل می‌شود در حالی که در انقلاب ابتدا باید وضعیت فعلی را مشخص کرد و وضعیت مطلوب را نیز مشخص کرد، گام بعدی کشیدن یک نقشه راه برای رسیدن به مطلوب و گام بعد راهبردها و راهکارهای رسیدن به این جایگاه و وضعیت مطلوب است. که اینها را رهبر حکیم انقلاب به تصویر کشید و باید مسئولان اجرایی و باخاست آحاد جامعه عملیاتی شود. چگونه؟ اولاً بیانیه باید به صورت قانون درآید؛ ثانیاً در جامعه و ادارات نهادینه شود؛ ثالثاً محاسن آن و آینده و چشم‌انداز آن بیان شود. در این بین الگوهای بسیاری در جامعه وجود دارند که می‌توانند روی تفکر و آثار بیانیه موثر باشند، شخصیت‌ها، رسانه، مطبوعات، شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی، مدارس، دانشگاه‌ها و مراکز علمی پژوهشی ابزاری برای ارتقای جامعه هستند و در عین حال باید مراقب بود که آسیب‌زا نباشند. در زمینه علم که بند اول بیانیه است که به عنوان قدرت هرملتی است باید پژوهشگاه‌هایی متناسب با علوم مختلف تاسیس شود و از آن‌ها خواسته شود که راهبرد علمی کشور در این سال باید این گونه باشد... در زمینه اقتصادی که قدرت هرملتی است، اقتصاد مقاومتی را باید اجرایی کرد. راهکارهای اجرایی اقتصاد مقاومتی را باید مسئولان عملی کنند که مهمترین راهکارهای عملیاتی اقتصاد مقاومتی عبارتند از:

۱. اصل تزیید ثروت ملی و تکثیر تولید ۲. حرکت جدی در مسیر عدالت اجتماعی ۳. عدم واردات کالاهای لوکس،
۴. فساد اقتصادی به هیچ وجه در شرایط اقتصاد مقاومتی قابل بخشش نیست.
۵. این نبرد بزرگ اقتصادی، اقتصاددانان معتقد و شجاع می‌خواهد:

۶. حمایت از تولیدکنندگان برای بهبود وضعیت تولید و بخش عرضه: بالأخص در قسمت‌هایی از تولید کسه در آن بخش، با واردات مواجسه هستیم.
۷. ضرورت تشکیل نهادهای مبارزه با اشرافی‌گری
۸. ساده زیستی، نتراشیدن هزینه و کم خرج بودن مدیران
۸. نهادینه کردن حمایت از تولید ملی و استفاده از همه ظرفیت‌های کشور
۹. نگاه مولد به درون، خوداتکایی، خودکفایی
۱۰. کاهش دخالت دولت در اقتصاد و عدم تعیین دستوری تعدیل‌کننده‌های خودکار در اقتصاد، مثل قیمت، دستمزد، نرخ بهره و نرخ ارز.
۱۱. افزایش رقابت و کاهش انحصار در بازارهای مختلف و صنایع مختلف (۹۷/۱۱/۲۰، www.tasnimnews.com)

مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم به این مشکلات اشاره کرده و راه برون رفت را اقتصادقوی در داخل می‌داند:

«انقلاب اسلامی راه نجات از اقتصاد ضعیف و وابسته و فاسد دوران طاغوت را به ما نشان داد، ولی عملکردهای ضعیف، اقتصاد کشور را از بیرون و درون دچار چالش ساخته است. چالش بیرونی تحریم و وسوسه‌های دشمن است که در صورت اصلاح مشکل درونی، کم‌اثر و حتی بی‌اثر خواهد شد. چالش درونی عبارت از عیوب ساختاری و ضعف‌های مدیریتی است. مهم‌ترین عیوب، وابستگی اقتصاد به نفت، دولتی بودن بخش‌هایی از اقتصاد که در حیطه‌ی وظایف دولت نیست، نگاه به خارج و نه به توان و ظرفیت داخلی، استفاده‌ی اندک از ظرفیت نیروی انسانی کشور، بودجه‌بندی معیوب و نامتوازن، و سرانجام عدم ثبات سیاست‌های اجرائی اقتصاد و عدم رعایت اولویت‌ها و وجود هزینه‌های زائد و حتی مسرفانه در بخش‌هایی از دستگاه‌های حکومتی است. نتیجه‌ی این‌ها مشکلات زندگی مردم از قبیل بیکاری جوان‌ها، فقر درآمدی در طبقه‌ی ضعیف و امثال آن است راه‌حل این مشکلات، **سیاست‌های اقتصاد**

مقاومتی است که باید برنامه‌های اجرائی برای همه‌ی بخش‌های آن تهیه و با قدرت و نشاط کاری و احساس مسئولیت، در دولت‌ها پیگیری و اقدام شود». (بیانیه گام دوم انقلاب)

۶- اجرای عدالت

اصل عدل و تبعیت احکام از مصالح و مفاسد نفس‌الامری و نیز اصل حسن و قبح عقلی و

حجیت عقل به عنوان زیربنای فقه شیعی شناخته شده و جای خویش را در این رشته از علوم اسلامی بازیافته است. استاد شهید مطهری می‌نویسد: ریشه اصلی طرح‌های علمی و عملی مسئله عدل در جامعه اسلامی را، باید در درجه اول در خود قرآن جستجو کرد، قرآن است که بذر اندیشه عدل را در دل‌ها کاشت و آبیاری کرد و دغدغه آن را چه از نظر فکری و فلسفی و چه از نظر علمی و اجتماعی در روح‌ها ایجاد کرد این قرآن است که مسئله عدل و ظلم را در چهره‌های گوناگونش طرح کرد. (مطهری، ۱۳۷۸: ۶۷) بیشترین آیات مربوط به عدل، درباره عدل جمعی و گروهی است، اعم از خانوادگی، سیاسی قضایی و اجتماعی، که تعداد آن‌ها به ۱۶ آیه می‌رسد. لذا یکی از راهکارهای اجرایی بیانیه را باید در اجرای عدالت در کشور دانست چراکه اجرای عدالت باعث پیشرفت کشور و اقتدار آن می‌شود به همین دلیل در بیانیه گام دوم رهبر حکیم از عدالت نام می‌برد و عدالت و مبارزه با فساد را لازم و ملزوم یکدیگر می‌داند. به همین دلیل از جوانان می‌خواهد که آینده کشور را با عدالت عجین کنند. کلیدواژه عدالت و نقش آن بر اقتدار و پیشرفت و تاثیر آن بر ایجاد جامعه فاضله و تمدن نوین اسلامی مکرر در بیانات مقام معظم رهبری آمده است. (بیانات در دیدار با مردم ۹۷/۱۰/۱۹) و می‌فرماید: مسئله «عدالت» جزو کلیدواژه‌های اصلی است؛ (۱۷/۰۳/۱۳۹۶ بیانات در دیدار دانشجویان) ثمره این حرکت، تحقق همه ارزش‌های اصیل انسانی از جمله پیشرفت و کارآمدی واقعی جمهوری اسلامی ایران بر محور عدل و به تبع صدور اسلام از مسیر ارائه الگوی واقعی جامعه و حکومت عادلانه است. به طور حتم، حرکت در این مسیر دشمنانی خواهد داشت. از این رو جهاد و مبارزه با استکبار به عنوان بزرگترین دشمن برقراری عدالت، یکی از سرفصل‌های مهم ماموریت‌های نظام اسلامی خواهد بود. در دوران کنونی، آمریکا مصداق تام استکبار، سردمدار جبهه باطل و ضد عدالت است. لذا عدالت محوری یعنی مبارزه با فساد است و این باعث اقتدار نظام می‌شود. می‌فرماید: «**فساد اقتصادی** و اخلاقی و سیاسی، توده‌ی چرکین کشورها و نظام‌ها و اگر در بدنه‌ی حکومت‌ها عارض شود، زلزله‌ی ویرانگر و ضربه‌زننده به مشروعیت آن‌ها است؛ و این برای نظامی چون جمهوری اسلامی که نیازمند مشروعیتی فراتر از مشروعیت‌های مرسوم و مبنائی‌تر از مقبولیت اجتماعی است، بسیار جدی‌تر و بنیانی‌تر از دیگر نظام‌ها است. و سوسه‌ی مال و مقام و ریاست، حتی در علوی‌ترین حکومت تاریخ یعنی حکومت خود حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام کسانی را لغزاند، پس خطر بروز این تهدید در جمهوری اسلامی هم که روزی مدیران و مسئولانش مسابقه‌ی زهد انقلابی و ساده زیستی می‌دادند،

هرگز بعید نبوده و نیست؛ و این ایجاب می‌کند که دستگاهی کارآمد با نگاهی تیزبین و رفتاری قاطع در قوای سه‌گانه حضور دائم داشته باشد و به معنای واقعی با فساد مبارزه کند، به ویژه در درون دستگاه‌های حکومتی.» (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی)

نتیجه‌گیری

گام دوم انقلاب بیانیه‌ای است که از سوی رهبر انقلاب اسلامی ایران به مناسبت چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب در تاریخ ۲۲ بهمن ۱۳۹۷ صادر گردیده‌است و در آن بر «استمرار راه انقلاب به تبیین دستاوردهای چهار سال گذشته می‌پردازد. معظم له در این بیانیه با هدف «جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ» توصیه‌هایی ارائه می‌دهد. در این بیانیه، مردم و به ویژه جوانان را مورد خطاب قرار می‌دهد و به توضیح و روشن کردن مسئله برداشتن «گام دوم» به سوی آرمان‌های انقلاب در ۷ فصل می‌پردازد

ثبات و امنیت و حفظ تمامیت ارضی ایران

موتور پیشران کشور در عرصه علم و فناوری و ایجاد زیرساخت‌های حیاتی و اقتصادی و عمرانی

به اوج رسانیدن مشارکت مردمی و مسابقه خدمت‌رسانی

ارتقاء شگفت‌آور بینش سیاسی آحاد مردم

سنگین کردن کفه عدالت در تقسیم امکانات عمومی کشور

افزایش چشمگیر معنویت و اخلاق در فضای عمومی جامعه

ایستادگی روزافزون در برابر قلدران و زورگویان و مستکبران جهان.

معظم له رسیدن به تمدن نوین اسلامی را درگروه تحقق هفت امر مهم می‌داند که عبارتند از علم و

پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی و روابط

خارجی و مرزبندی با دشمن، سبک زندگی.

تحقق این فصول نیازه الزامات و راهکارهایی دارد که از مهم‌ترین آن‌ها در چند حوزه معرفت‌شناسی،

هستی‌شناسی، غایت‌شناسی و انسان‌شناسی می‌باشد و راهکارهای اجرایی بیانیه عبارتند از سلامت

اعتقادی، مدیریت جهادی، نهادسازی بیانیه، اجرای عدالت، جوان‌گرایی، اعتماد به خود.

کتابنامه

قران کریم

- نهج البلاغه (۱۳۸۹)، سید رضی، ترجمه محمددشتی، قم، بنیاد نهج البلاغه
- التهانوی، محمدعلی (۱۹۹۶)، موسوعه کشف اصطلاحات الفنون و العلوم، بیروت: مکتبه ناشرون.
- امینی سابق، زین العابدین؛ ردایی، هادی؛ ساده، احسان (۱۳۹۸)، تبیین نظریه مسئولیت اجتماعی جوانان در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی با تأکید بر حکمرانی خوب» مجله مدیریت کسب و کار - شماره ۴۳
- افتخاری، اصغر، مهدی شمشیری، محمدعلی زرگزاده (۱۳۹۷)، مؤلفه های مدیریت جهادی در بیانات امام خامنه‌ای (مدظله العالی) فصلنامه مدیریت نظامی، تابستان شماره ۲
- عمید، حسن «۱۳۸۹»، فرهنگ عمید، تهران، امیرکبیر
- بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی ایران (۱۳۹۷)، تهران، دفتر حفظ و نشر آثار رهبری.
- بیانات مقام معظم رهبری در جمع اعضای هیئت دولت، اقشار مردم به مناسبت های مختلف
- جمعی از نویسندگان (۱۳۹۸)، روش شناسی تفسیر متن به متن در بیانیه رهبر فرزانه انقلاب اسلامی، حضرت امام خامنه‌ای در گام دوم انقلاب اسلامی» تهران، سازمان بسیج اساتید کشور
- امام خمینی، (الموسوی)، روح الله (۱۳۷۷)، صحیفه امام، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی
- امام خمینی، (الموسوی)، روح الله (۱۳۷۷)، ولایت فقیه، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی
- امام خمینی، (الموسوی)، روح الله (۱۳۸۵)، صحیفه امام، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی
- خسروپناه، عبدالحسین و پناهی آزاد، حسن (۱۳۸۹)، هستی شناسی معرفت، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۸۷، حیات حقیقی انسان در قرآن، قم، اسرا
- درخشه، جلال (۱۳۹۰)، آفاق تمدنی انقلاب اسلامی، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق(ع)
- درخشه، جلال (۱۳۸۹)، گفتارهایی درباره انقلاب اسلامی، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق(ع)
- درخشه، جلال (۱۳۸۹)، سی گفتار پیرامون امام خمینی، انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق(ع).
- رکابیان، رشید (۱۳۹۸)، مؤلفه های انقلابی گری، انقلابی بودن و انقلابی ماندن، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، ش ۵۷، صص ۹۵-۱۰۷
- طاهر نژاد، احسان (۱۳۹۸)، بیانیه گام دوم انقلاب نویسنده مقام معظم رهبری، گردآوری تهران، انتشارات شبنام مطهری، مرتضی (۱۳۷۸)، آینده انقلاب اسلامی، نشر صدرا
- میرشکاری، جواد (۱۳۹۳)، گروه واژه‌گزینی. ویراستار. دفتر اول. فرهنگ واژه‌های مصوب فرهنگستان. تهران انتشارات فرهنگستان زبان و ادب فارسی
- مجلسی، محمد باقر (۱۳۶۳)، بحار الانوار، تهران، اسلامی

- محمّدی ری شهری، محمد (۱۳۷۹)، سیاست نامه امام علی (علیه السلام)، ترجمه مهدی مهروی، قم، دارالحدیث
- ماکس وبر (۱۳۷۴)، اقتصاد و جامعه، ترجمه عباس منوچهری و همکاران، انتشارات مولی
- های، کالین (۱۳۸۵)، درآمدی انتقادی بر تحلیل سیاسی، ترجمه احمد گل محمدی، تهران: نشر نی.
- آزادی، افشین؛ ترابی، محمد و حیدرپور، ماشاءالله (۱۳۹۹). «جمهوری اسلامی ایران و فضای مجازی؛ راهکارهایی برای حل چالش‌ها»، فصلنامه مطالعات دفاع مقدس، سال ششم، شماره ۳.
- جنیدی، رضا و ملاتی، مسعود (۱۳۹۸). «راهبردهای مبتنی بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در مقابله با قدرت هوشمند ایالات متحده آمریکا»، فصلنامه راهبرد سیاسی، دوره ۳، شماره ۸
- زیبایی نژاد، مریم (۱۳۹۸). «احیای انگاره‌های مهم هویتی در پرتو انقلاب اسلامی ایران»، فصلنامه پژوهش های انقلاب اسلامی، دوره ۸، شماره ۲۹، صص ۱۸۷-۲۰۶.
- کاظمی، پریسا و بشیری، اکبر (۱۳۹۸). «سازوکارهای تضمین حقوق بنیادین بشر در نظام حقوقی عمومی ایران»، دو فصلنامه مطالعات حقوق بشر اسلامی، دوره ۸، شماره ۱۶، بهار و تابستان.
- مرتضوی امامی زواره، سید علی؛ اصغر افتخاری؛ حسین هرسیج، (پاییز ۱۳۹۴)، «منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر آیات قرآن»، فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی، شماره ۱۴، تهران، انجمن علمی انقلاب اسلامی ایران.
- نصیری، سوناز (۱۳۹۸). «نقش قدرت نرم در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی عراق)»، دو فصلنامه مطالعات قدرت نرم، دوره ۹، شماره ۱.

Blaikie, N (1993), *Approaches to Social Enquiry*, Cambridge: Polity

Crotty, M (1998). *The Foundation of Social Research*. London: Sage.

www.tasnimnews.com

<https://www.iribnews.ir>

www.mizanonline.com